

Наукова діяльність студентів в Харківському університеті

Великий вклад у вітчизняну науку внесли вчені Харківського університету. В його стінах працювало багато видатних науковців, які в нерозривному зв'язку з передовими російськими вченими збагачували науку новими відкриттями, засновували наукові школи, виховували гідних продовжувачів своєї справи.

Під їх керівництвом вже в перші роки існування Харківського університету виникли студентські наукові гуртки.

Університетський статут 1804 року передбачав проведення серед студентів під керівництвом професорів наукових бесід (типу диспутів), тези яких розповсюджувалися задалегідь. Внаслідок цих бесід, в університеті з'явилися перші друковані праці студентів. Вони друкувалися в офіційному органі міністерства освіти «Периодические сочинения о успехах народного просвещения». В 1811 році вийшла перша студентська збірка під трохи незвичайною назвою: «Сочинение воспитанников Войска Донского в императорском Харьковском университете», яка була присвячена Донському атаману Платову. В збірці були вміщені твори, автори яких, в хвалебному тоні змальовували природу Дону і ідеалізували побут та звичаї козаків.

В 1812 році, коли під час Вітчизняної війни в країні спостерігалось деяке поживлення громадської думки, в Харківському університеті з студентів і вільних слухачів виникло «Общество наук», що складалося з двох відділень — словесного і природничого.

З цього часу в університеті виникають окремі студентські гуртки, що переростають в наукові товариства. Так, на базі таких гуртків у 1819 році виникло «Общество студентов, любителей отечественной словесности», яке влаштовувало свої засідання щотижня, а в кінці учебного року з відомо ректора—підсумкові читання. Кращі роботи підсумкового читання вміщувалися в друкованих збірках, що видавалися щороку (до 1820 року).

Царське самодержавство посилено насаджувало мракобісся і фанатизм. В Харківському університеті поруч з студентським науковим товариством виникло біблейське товариство студентів, що займалося проповіддю антинаукових, релігійних поглядів.

Приблизно з другої половини 20 рр. XIX сторіччя, у зв'язку з посиленням реакції, студентські наукові товариства припинили свою діяльність. Але, незважаючи на заборону наукових товариств і суворий режим, студенти університету займалися розробкою наукових питань, переважно в творах і наукових працях, представлених на конкурс на одержання золотих, срібних медалей і грошових премій. Темі праць були різноманітні — з літератури, історії, математики, біології і т. п.

В 60-ті роки XIX століття під тиском народних мас царське самодержавство змушене було скасувати кріпосництво. Одночасно з цим були проведені деякі ліберальні реформи і в галузі освіти.

Студентські наукові гуртки в цей час відновлюють свою діяльність. В розвитку студентської наукової роботи в Харківському університеті велику роль в цей час відіграють такі видатні вчені, як Бекетов, Імшенецький, Цехановецький і інші.

Але реакційне самодержавство, боячись проникнення в університет революційно-демократичних ідей, в середині 80-х років знову забороняє студентські наукові товариства.

Студентські наукові гуртки відновили свою діяльність лише на початку XX сторіччя. В Харківському університеті було створено 8 таких гуртків, більшість з яких займалося вивченням права, філософії, богослов'я і т. п.

«СТАЛІНСЬКІ КАДРИ»

Стор 4. 11 березня 1955 р.

Доц. І. МІРОШНИКОВ

Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції відкрила неосяжні можливості для розвитку творчих здібностей народу в галузі науки.

Разом з іншими вузами нашої країни, Харківський державний університет став справжньою кузницею нових радянських кадрів для соціалістичної промисловості, сільського господарства, нашої передової науки та в галузі народної освіти. Студентське наукове товариство, створене в Харківському університеті, корінним чином відрізнялося від колишніх наукових товариств. Студенти, професори і викладачі енергійно взялися за розроблення наукової тематики, кількість членів студентського наукового товариства почала зростати. Наукові гуртки були створені при всіх кафедрах, а на факультетах — відділення наукових товариств.

У передвоєнні роки багато і плідно працювали керівники наукових гуртків професори М. П. Барабашев, Є. С. Хогінський, К. Н. Савич-Заблоцький, Д. М. Синцов, О. В. Нагорний і інші. Під їх керівництвом студенти-гуртківці глибоко розробляли різноманітну наукову тематику, готувалися до наукової роботи майбутні вчені нашого університету — Д. М. Грицай, М. П. Воловік, Б. М. Красовицький, Є. В. Паріна і багато інших.

Багатогранна і плідна робота СНТ в Харківському державному університеті, як і все мирне, творче життя радянського народу, була порушена віроломним нападом фашистської Німеччини на нашу країну. Багато студентів зі зброєю в руках пішли захищати свою Батьківщину. Університет був евакуйований до Кзил-Орди.

Незважаючи на відсутність необхідної матеріально-технічної бази, на недостатню кількість літератури, студентські гуртки в нашому університеті продовжували існувати, їх наукова діяльність не припинялася. Після повернення університету до Харкова, в 1944-45 навчальному році вже працювало 19 студентських гуртків, в роботі яких брало участь близько 350 студентів. Гуртківці активно допомагали виконувати наукову тематику кафедр. Так, в роки Вітчизняної війни студенти-гуртківці (астрономи, біологи, географи, геологи, філологи, археологи) брали участь в різноманітних наукових експедиціях і вели значну дослідницьку роботу.

Рідна Комуністична партія і Радянський уряд повсякчасно піклуються про розвиток передової радянської науки. Щороку поліпшується якість підготовки висококваліфікованих спеціалістів для різних галузей соціалістичної економіки і культури. Під керівництвом партійної організації університету робота СНТ стала невід'ємною частиною учебного і виховного процесу, відіграє велику роль у підготовці наукових кадрів в університеті. Зараз в нашому університеті існує 66 наукових гуртків, в яких працює 1347 членів СНТ.

В університеті стало традицією щороку проводити студентські наукові конференції. Кількість кращих робіт, представлених на конференції, весь час зростає. На першу, після закінчення Великої Вітчизняної війни, студентську наукову конференцію в 1948 році було висунуто всього 13 робіт, в 1950 році — 110, а в 1953 — 316. Таким чином, протягом 6 років кількість студентських наукових доповідей зросла більше, ніж в 25 разів.

Одночасно із зростанням кількості студентських праць поліпшується їх якість, зменшується число праць реферативного характеру. Тематика робіт студентів відзначається своєю актуальністю і тісно пов'язується з потребами промисловості і сільського госпо-

дарства. Так, студенти хімічного факультету виконали ряд робіт за замовленням заводів. Біологічне відділення СНТ, що охоплює багатьох студентів факультету, вже давно підтримує міцний зв'язок з колгоспами і подає їм практичну допомогу. Економічне відділення СНТ працює над вивченням шляхів економії матеріалів і засобів підвищення продуктивності праці в окремих цехах промислових підприємств Харкова. Члени цієї секції встановили зв'язок і з МТС, подаючи їм значну практичну допомогу.

Значну допомогу виробництву подають студенти-гуртківці фізико-математичного, геологічного, географічного факультетів. Студент географічного факультету Дубінов зібрав великий і цікавий матеріал з кліматології району Каховського гідровузла. Високу оцінку кафедри гідравлічних машин ХПІ імені В. І. Леніна одержала наука праця студентів фізико-математичного факультету Чорнопольського і Гламаздина (під керівництвом доцента В. К. Ткача), що була рекомендована для практичного застосування, зокрема на Дніпрогесі.

Широкий розмах студентської наукової роботи спостерігається і на інших факультетах.

Теми наукових доповідей багатьох студентів-гуртківців, особливо на хімічному і біологічному факультетах, часто лягають в основу їх дипломних робіт. Але найкращим досягненням в роботі СНТ є те, що студенти мають можливість друкувати свої праці. Протягом останніх років зони з'являються все частіше і частіше не лише в університетських виданнях, але й у всесоюзних органах преси. Так, в 1953 році в доповідях АН СРСР з'явилася стаття студента фізико-математичного факультету Ромкіна. Там же вміщена стаття студентки хімічного факультету Сергеевої у співавторстві з доцентом В. Ф. Лаврушиним.

Найактивніше виступають в пресі з науковими працями студенти-гуртківці хімічного факультету. Лише в останніх двох номерах «Вчених записок» за 1954 рік вміщено більше, ніж 30 статей, написаних вченими-хіміками у співавторстві з студентами.

Хорошою традицією в університеті є видання тез студентських наукових доповідей. Обсяг цих видань щороку зростає. (З трьох друкованих аркушів в 1947 році до 30 — в 1954 році).

Позитивним явищем в діяльності СНТ є встановлення міцних зв'язків з іншими університетами нашої країни (листування, обмін друкованою продукцією тощо). Гуртківці нашого університету виступають з доповідями в Московському, Київському університетах та інших вузах. В числі делегатів на Всесоюзний з'їзд географів, що проходив в лютому цього року в Москві, був голова географічного відділення СНТ О. Лазаренко.

Велика й корисна робота, яку проводить студентське наукове товариство нашого університету, дає значні наслідки. Робота в гуртках сприяє не лише глибокому оволодінню знаннями, але й виховує любов до науки, розвиває творчі здібності студентів. Протягом післявоєнних років близько 60 колишніх гуртківців успішно скінчили аспірантуру і захистили кандидатські дисертації (Ю. Ю. Кондуров, В. Г. Шахбазов, Ю. І. Терехов, Л. В. Литвиненко, Г. М. Полов, Ю. О. Склярів та інші).

Готуючись до весняної студентської наукової конференції, присвяченої 85-річчю з дня народження нашого великого вождя і вчителя В. І. Леніна та славному ювілею ХДУ, члени СНТ всю свою енергію і творчі зусилля спрямовують до дальшого глибокого вивчення праць класиків марксизму-ленінізму, на вирішення завдань, поставлених перед народом січневим Пленумом ЦК КПРС та другою сесією Верховної Ради СРСР.